

NOTA INFORMACYJNA

Ramy kwalifikacji: rosnący wpływ, utrzymujące się przeszkody

Pierwsze prace nad europejskimi ramami kwalifikacji (EQF) rozpoczęły się 10 lat temu, jesienią 2004 r. Od tamtego czasu, częściowo wskutek tej inicjatywy, ramy kwalifikacji stały się integralną częścią niemal wszystkich systemów kształcenia i szkolenia w Europie. Poza Europą coraz więcej państw i regionów (takich jak region Azji i Pacyfiku) szybko opracowuje i wdraża ramy kwalifikacji.

Przez cały ten okres Cedefop systematycznie tworzył 'mapy' i analizował ramy kwalifikacji pojawiające się w różnych warunkach i w różnych celach.

Wdrażanie krajowych ram kwalifikacji – wyzwania

Państwo może wdrożyć krajowe ramy kwalifikacji bez ram prawnych i poprzez konsensus, ale do pełnego wdrożenia i legitymacji krajowej ramy prawne mogą być konieczne. Procedura prawna w różnych państwach przyjmuje różne formy: niektóre państwa wolą zmienić istniejące przepisy, podczas gdy inne wprowadzają nowe. Do października 2014 r.

wyjaśniono podstawę prawną 28 ram – ostatnio w Chorwacji, byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii, Rumunii i Szwajcarii. Obecnie Belgia (Flandria), Hiszpania, Polska, Słowenia, Szwecja i Turcja przygotowują się do formalnego przyjęcia ram. W ciągu ostatnich lat szybkie postępy poczyniła Finlandia; jej przypadek pokazuje jednak, że wprowadzenie krajowych ram kwalifikacji nie jest tylko procesem technicznym, ale wymaga również wsparcia politycznego.

Aby ramy zaczęły funkcjonować, konieczne jest wprowadzenie wszystkich procedur i kryteriów. Obejmują one przypisanie kwalifikacji do poziomów, pełne wdrożenie rozwiązań dotyczących zapewniania jakości, a także zintegrowanie kwalifikacji zewnętrznych, prywatnych i opartych na walidacji. Obecnie niektóre państwa wprowadzają te końcowe rozwiązania i tym samym osiągnęły początkowy etap funkcjonowania: Belgia (DE), Chorwacja, Czarnogóra, Estonia, Islandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Niemcy, Norwegia i Portugalia.

Aby osiągnąć etap pełnego funkcjonowania, zasadniczym wymogiem jest wdrożenie podejścia opartego na efektach uczenia się. W przypadku wielu państw pociąga to za sobą szeroko zakrojone dyskusje na temat powiązań pomiędzy różnymi kwalifikacjami i ich względnej wartości. Obecnie coraz więcej państw przy opracowywaniu standardów kwalifikacji odwołuje się do poziomów krajowych ram kwalifikacji. Korzystają również z poziomów opartych na efektach uczenia się, aby zwiększyć spójność między kwalifikacjami i instytucjami. Aby w pełni uwolnić ich potencjał, krajowe ramy kwalifikacji powinny stanowić integralną część polityki kształcenia, szkolenia i zatrudnienia. Wdrożenie krajowych ram kwalifikacji musi również obejmować przyjęcie perspektywy długoterminowej.

Celem krajowych ram kwalifikacji jest zwiększenie przejrzystości, a to wymaga, żeby były one widoczne i przewidywalne. Anglia jest kontrprzykładem - regionem, o którym można powiedzieć, że mnóstwo zmieniających się ram kwalifikacji ograniczyło przejrzystość.

Krajowe ramy kwalifikacji i użytkownicy końcowi

Krajowe ramy kwalifikacji mogą stać się w pełni funkcjonalne tylko wtedy, gdy użytkownicy końcowi – osoby uczące się, rodzice, nauczyciele oraz osoby zajmujące się poradnictwem i doradztwem – są świadomi ich istnienia. W większości państw od niedawna posiadających krajowe ramy kwalifikacji nie osiągnięto jeszcze tego poziomu świadomości. Długo istniejące ramy, na przykład szkockie ramy punktów i kwalifikacji (SCQF), cechują się jednak wysokim poziomem rozpoznawalności wśród użytkowników (zob. ramka 1).

Włączenie poziomów krajowych i europejskich ram kwalifikacji do świadectw i dyplomów, a także do baz danych dotyczących kwalifikacji może mieć kluczowe znaczenie dla podniesienia świadomości poszczególnych osób uczących się oraz innych użytkowników końcowych. Takie państwa, jak: Czechy, Dania, Estonia, Francja, Irlandia, Litwa, Malta, Niemcy i Portugalia osiągnęły postępy w tym obszarze. W Anglii i Irlandii Północnej, gdzie instytucje poświadczające kwalifikacje mają swobodę wyboru, czy odwoływać się do odpowiednich poziomów europejskich ram kwalifikacji, te postępy osiągnano wolniej.

Ramka 1. Świadomość wśród osób uczących się – SCQF

W 2013 r. przeprowadzono niezależną ocenę poziomu świadomości, odbioru i zrozumienia szkockich ram punktów i kwalifikacji wśród osób uczących się, rodziców, pracowników dydaktycznych i kierownictwa szkół (1). Ocena ta zapewnia cenny wgląd w poziom wdrożenia ram. Oto główne ustalenia zgłoszone w odniesieniu do osób uczących się:

- 53% wszystkich osób uczących się zgłosiło, że wiedzą o SCQF. Poziomy wiedzy różniły się pomiędzy różnymi etapami kształcenia, przy czym najwyższy poziom zarejestrowano w szkołach (63%).
- Osoby uczące się, które wiedziały o ramach (66%), dość dobrze rozumieją ich zasady i cele. Wiedzą o poziomach i punktach, a także wiedzą, w jaki sposób w ramach przedstawione są postępy i przechodzenie przez proces kształcenia i szkolenia.
- Połowa osób uczących się, które wiedziały o ramach, skorzystała z nich. Spośród nich najczęściej były to osoby uczące się w szkołach; ramy pomagają im w planowaniu przyszłego kształcenia i szkolenia.

Aby krajowe ramy kwalifikacji były widoczne, a tym samym pomagały osobom uczącym się w planowaniu ich kształcenia i szkolenia, poziomy tych ram muszą być wykorzystywane jako punkty odniesienia na wszystkich etapach i w szerszych celach: bazy danych dotyczących kwalifikacji powinny odzwierciedlać poziomy ram; normy i programy również powinny odnosić się do poziomów; doradcy powinni wykorzystywać ramy jako narzędzie, a także powinna być możliwa identyfikacja wyników kształcenia i szkolenia na poziomie krajowych (i europejskich) ram kwalifikacji.

Krajowe ramy kwalifikacji a walidacja

Ścisłe powiązanie pomiędzy krajowymi ramami kwalifikacji i rozwiązaniami dotyczącymi walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego sprawia, że ramy te mają większe znaczenie dla poszczególnych osób uczących się. Aby utworzyć to powiązanie, do oceny wszystkich form uczenia się trzeba wykorzystać te same normy oparte na efektach uczenia się. Podczas gdy kilka państw, na przykład Francja, w pełni włączyło walidację do swoich krajowych systemów kwalifikacji, wiele innych nadal musi stworzyć wyraźne powiązanie. Z danych z

(1) <http://scqf.org.uk/wp-content/uploads/2014/04/Ashbrook-Report-Key-Findings-Learners-Teaching-Staff-July-2013.pdf>

„Europejskiego przeglądu walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego” z 2014 r. ⁽²⁾ wynika, że połowa państw objętych tym przeglądem (16) zgłosiła, że trwają dyskusje na temat sposobu połączenia krajowych ram kwalifikacji z walidacją. Kolejne 20 państw stwierdziło, że już ustanowiło to powiązanie przynajmniej częściowo lub w odniesieniu do określonych kwalifikacji. Działania następcze dotyczące zalecenia Rady w sprawie walidacji z 2012 r., w którym rok 2018 określono jako datę docelową, mogą przyczynić się do wzmocnienia tego powiązania.

Krajowe ramy kwalifikacji a rynek pracy

Punktem wyjścia dla większości krajowych ram kwalifikacji są kwalifikacje regulowane i przyznawane przez organy krajowe (np. ministerstwa do spraw kształcenia i szkolenia). W ciągu ostatnich lat państwa zwracały większą uwagę na tak zwane kwalifikacje zewnętrzne, przyznawane przez sektor pozaformalny i prywatny. Otwarcie ram w taki sposób, aby obejmowały te kwalifikacje, nie tylko zwiększa ogólną przejrzystość, ale też wzmacnia powiązania pomiędzy kształceniem i szkoleniem wstępnym, oferowanym przede wszystkim przez sektor publiczny, a kształceniem ustawicznym oferowanym przez inne podmioty i przedsiębiorstwa. Utrzymanie poziomu zaufania do całego systemu wymaga jednak odpowiedniego zapewniania jakości. Między innymi Austria, Dania, Niemcy, Norwegia i Szwecja przyjęły kryteria zapewniania jakości, które obejmują zarówno same kwalifikacje zewnętrzne, jak i przyznające je podmioty, lub pracują nad takimi kryteriami. W latach 2012–2014 Niemcy poczyniły istotne postępy: w niemieckich ramach obecnie formalnie znajduje się szereg kwalifikacji przyznawanych przez podmioty prywatne. Przyszłe powodzenie krajowych ram kwalifikacji w dużej mierze będzie zależało od tego, czy ramy będą postrzegane jako istotne poza publicznym kształceniem i szkoleniem formalnym.

Osiągnięte efekty uczenia się

Poziomy krajowych ram kwalifikacji oparte na efektach uczenia się przyczyniają się do poprawy przejrzystości poprzez sprecyzowanie, czego oczekuje się od posiadacza kwalifikacji. Te zamierzone efekty uczenia się nie wystarczają jednak

do wzbudzania zaufania do kwalifikacji: istotne są również osiągnięte efekty uczenia się. Z niedawno opublikowanego Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych ⁽³⁾ wynika, że kształcenie i szkolenie funkcjonujące na tym samym poziomie zamierzonych efektów uczenia się może znacznie się różnić od faktycznie osiągniętych efektów uczenia się. W ramach dalszego rozwoju krajowych ram kwalifikacji i współpracy w odniesieniu do europejskich ram kwalifikacji państwa powinny zająć się tą rozbieżnością.

Europejskie ramy kwalifikacji – dotychczasowe postępy

Od września 2009 r. do listopada 2014 r. 26 państw przedstawiło sprawozdania dotyczące odnoszenia, w których zaprezentowano, jak ich ramy krajowe są powiązane z europejskimi ramami kwalifikacji, i oczekuje się, że reszta postąpi podobnie w 2015 r., co będzie sygnalizowało, że pierwszy etap procesu odnoszenia do europejskich ram kwalifikacyjnych zbliża się do końca. Pomimo opóźnienia względem pierwotnych terminów określonych w zaleceniu w sprawie europejskich ram kwalifikacji proces był na ogół udany: wszystkie państwa czynnie włączyły się w realizację celów ustalonych w zaleceniu w sprawie europejskich ram kwalifikacji i wymogów określonych w kryteriach, na których opiera się proces odnoszenia. Informacje zebrane w ramach odnoszenia bezpośrednio przyczyniają się również do większej przejrzystości kwalifikacji na poziomach krajowym i europejskim. Sprawozdania dotyczące odnoszenia ⁽⁴⁾ obejmują wszystkie poziomy i rodzaje kwalifikacji krajowych – w języku urzędowym danego państwa oraz w języku angielskim. W przypadku wielu państw informacje te nie istniały przed europejskimi ramami kwalifikacji. Wspólne podejście wprowadzone poprzez 10 kryteriów i procedur odnoszenia ⁽⁵⁾ upraszcza porównania pomiędzy państwami.

Metody pracy opracowane przez grupę doradczą ds. europejskich ram kwalifikacji przyczyniły się również do zwiększenia wzajemnego zaufania. Członkowie działają jako „kluczowi przyjaciele”, przyjmując stanowisko, że ogólny sukces europejskich ram kwalifikacji zależy do przejrzystości oraz od gotowości udzielenia i przyjmowania konstruktywnych informacji zwrotnych.

⁽²⁾ Komisja Europejska i in., 2014.
<http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/projects/validation-non-formal-and-informal-learning/european-inventory>

⁽³⁾ <http://www.oecd.org/site/piaac/#d.en.221854>

⁽⁴⁾ <https://ec.europa.eu/ploteus/en/documentation>

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/criteria_en.pdf

Nadal jednak istnieją wyzwania. Na przykład sprawozdania krajowe zazwyczaj nie zawierają informacji na temat sposobu podejmowania decyzji o przypisaniu poziomów do kwalifikacji lub rodzajów kwalifikacji. Ponadto czasem jest niejasne, które kwalifikacje są ujęte w krajowych ramach kwalifikacji, a które nie, ponieważ decyzje prawne lub polityczne mogą nadal być procedowane lub brakuje właściwego formatu przedstawienia tej informacji. W wielu przypadkach sprawozdania dotyczące odnoszenia nie zawierają opisu sposobu, w jaki różne aspekty odnoszenia wzajemnie się ze sobą wiążą – na przykład czy i w jaki sposób zapewnianie jakości pozwala na zmianę podejścia na oparte na efektach uczenia się oraz ustalenie poziomów kwalifikacji. Omawianie tych kwestii w oderwaniu od siebie oznacza, że informacje nie są przedstawiane w sposób spójny, a przejrzystość może być ograniczona.

Sprawozdania dotyczące odnoszenia muszą również być stale aktualizowane. Na przykład Malta dokonała dwóch aktualizacji od chwili opublikowania swojego pierwszego sprawozdania w 2009 r.; Estonia i Belgia (Flandria) również przygotowują zaktualizowane sprawozdania. Wiarygodność europejskich ram kwalifikacji opiera się na regularnie aktualizowanych informacjach uwzględniających wszystkie zmiany ram i kwalifikacji, które obejmują.

Globalny wymiar ram kwalifikacji

Globalny wykaz krajowych ram kwalifikacji, opublikowany wspólnie przez Cedefop, ETF i UNESCO w latach 2013/2014⁽⁶⁾, obejmuje ponad 140 ram. Większość została opracowana i wprowadzona w ciągu ostatnich 10 lat. Choć ramy te mają przede wszystkim funkcję krajową, to krajowe ramy kwalifikacji są w coraz większym stopniu wykorzystywane do wzmocnienia współpracy pomiędzy państwami i regionami.

W 2012 r. Irlandia i Nowa Zelandia zgodziły się wzajemnie dostosować swoje krajowe ramy kwalifikacji. Pozwoliło to wyjaśnić związek między poziomami tych ram i ułatwiło wzajemne uznawanie kwalifikacji między tymi dwoma państwami. Obecnie Nowa Zelandia stara się rozszerzyć to podejście na Malezję i Szkocję.

Podczas gdy niektóre państwa opowiadają się za bezpośrednim powiązaniem swoich krajowych ram

kwalifikacji, alternatywnym podejściem jest wdrożenie ram regionalnych, takich jak europejskie ramy kwalifikacji oraz ramy regionu Azji i Pacyfiku (od 1 stycznia 2015 r.). Dążąc do wzmocnienia współpracy, w 2014 r. grupa doradcza ds. europejskich ram kwalifikacji rozpoczęła rozmowy z Australią, Nową Zelandią i Hongkongiem. Oczekuje się, że techniczne dostosowanie tych trzech krajowych ram kwalifikacji do europejskich ram kwalifikacji nastąpi w 2015 r., wspierając wzajemne uznawanie kwalifikacji. Kilka innych państw spoza Europy również wyraziło zainteresowanie powiązaniem swoich ram z europejskimi ramami kwalifikacji, jednak nie podjęto jeszcze decyzji co do terminu. Rozmowy te pokazują zakres, w jakim można wykorzystać ramy kwalifikacji jako instrument współpracy politycznej.

Również UNESCO uznaje, że ramy kwalifikacji mogą pomóc w promowaniu współpracy międzynarodowej w zakresie kwalifikacji. W odpowiedzi na decyzję światowego forum w sprawie edukacji i szkoleń zawodowych (TVET), którą podjęto w Szanghaju w 2012 r., UNESCO od 2013 r. bada techniczną i koncepcyjną wykonalność światowych poziomów odniesienia dla kwalifikacji. Punktem wyjścia dla tych prac są postępy we wdrażaniu krajowych i regionalnych ram kwalifikacji. Prace te obejmują zbadanie, czy zbiór wspólnych poziomów odniesienia mógłby wspierać współpracę i wzajemne zrozumienie.

Na razie ramy kwalifikacji odgrywają skromną rolę w zwiększaniu przejrzystości i promowaniu wzajemnego uznawania kwalifikacji. Wymienione tu rodzaje podejścia pokazują jednak, że rola ta zyskuje na znaczeniu.

CEDEFOPEuropejskie Centrum Rozwoju
Kształcenia Zawodowego**Nota informacyjna** – 9091 PL

Nr kat.: TI-BB-14-005-PL-N

ISBN 978-92-896-1523-5, doi: 10.2801/62107

Cedefop © Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego,

2014 r.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Notatki informacyjne są publikowane w językach angielskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, niemieckim, polskim, portugalskim włoskim oraz w języku kraju pełniącego prezydencję UE. Aby otrzymywać je regularnie, należy wysłać wiadomość na adres: briefingnotes@cedefop.europa.eu

Inne notatki informacyjne i publikacje Cedefop są dostępne pod adresem: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

P.O. Box 22427, 55102 Thessaloniki, GRECJA
Europe 123, Thessaloniki, GRECJA
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020
E-mail: info@cedefop.europa.eu

visit our portal www.cedefop.europa.eu

⁽⁶⁾ <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications/21958.aspx>